

MEGHÍVÓ

Az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont ülészsaka a felfedező kutatásokról a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat keretében

BÖLCSÉSZSZEMMEL BIZÁNCTÓL PENNSYLVANIÁIG

Időpont: 2012. november 30., 10–14 óra

Helyszín: MTA Székház, Nagyterem

Program

10.00 Köszöntő: **FODOR PÁL**, az MTA BTK főigazgatója

10.10 **BOLLÓK ÁDÁM** (MTA BTK Régészeti Intézet)
Bizánc felfedezése az avar kor és a magyar honfoglalás kor régészetében

Az avar kor és a magyar honfoglalás kor régészeti kutatását a legutóbbi időkig meghatározó magyar régészet szemléleti és ideológiai okokból mellőzte Bizánc emlékeinek figyelembevételét; e népeknek keleti, sztyeppei eredete alapján az anyagi kultúrájukat is keleti, sztyeppei eredetűnek tartotta. Itthon a kutatás szemléletében, a világban annak robbanásszerű kiszélesedése révén állt be változás. Ez a szóban forgó népek régészeti emlékei esetében Bizánc meghatározó jelentőségének fölfedezését eredményezte, amit nem is bilaterális (avar–bizánci, magyar–bizánci) kapcsolat keretében kell vizsgálni, hanem Bizánc kisugárzásának, kelet-, délkelet-európai peremkultúráinak összességében és egy másik fölfedezéssel együtt: Itália szerepének alapvetően új értékelésében.

10.30 **BOROS JÁNOS** (MTA BTK Filozófiai Intézet)
Felfedezés a tudományban és a kultúrában

A nyugati kultúra – melynek a modern tudomány és technika egyszerre eredménye és elválaszthatatlan része – alapvetően felfedező jellegű, fő jellemzői a kíváncsiság, az újat kereső nyugtalanság, egy másik, egy jobb világ kutatása, vagy éppen ennek megalkotása. A korábban ismeretlen megtalálása, feltalálása újra meg újra megkérdőjelezte az ember önértelmezését, újat nyújtva neki a Biblia, a görög filozófusok olvasásától kezdve Kopernikuszig, Newtonig, Einsteinig, a mai fizikáig vagy akár a génkutatásokig. A nyugati típusú demokrácia maga is az új, a jobb társadalmi forma keresésének eredménye. Az előadásban a filozófia eszközeit felhasználva a felfedezés megértésére történik kísérlet, azzal a kérdéssel együtt tárgyalva, hogy az új megjelenése milyen módon képes átalakítani életünket, önértelmezésünket, világunkat, társadalmunkat, az egész emberiség életét.

10.50 **JANKOVICS JÓZSEF** (MTA BTK Irodalomtudományi Intézet)
Bethlen Miklós ismeretlen latin nyelvű politikai tervezete 1691-ből

Bethlen Miklós erdélyi politikus 1691-ben Erdély és Magyarország egyesítésével, illetve a fejedelemségnek a Habsburg Birodalom alá kerülésével kapcsolatban fontos emlékiratot szerkesztett és juttatott el Kinsky kancellárnak. Szerette volna, ha a császár elé kerül, s nyilvánosságra is hozzák, de Kinsky ezt megakadályozta. Az emlékirat eltűnt, noha létéről többen is megemlékeztek. Idén találta meg Jankovics József a Magyar Országos Levéltárban. Kiadásra előkészítette, magyar fordítását Szörényi László végezte. Az irat teljesen új fényt vet Bethlen írói kvalitásaira és eddig ismert vallásvédelmi, illetve európai diplomáciai elképzeléseire.

11.10 Szünet

11.30 TÓTH GERGELY (MTA BTK Történettudományi Intézet)

Utazás egy szöveg mélyére. Bél Mátyás *Notitia Hungariae novae* című országleírása

Bél Mátyás (1684–1749) fő művének, a nagyjából kéziratos maradt Notitia Hungariae novae-nek a kiadása több szempontból is nehéz feladat – elég itt a több száz, részben vízkárt szenvedett kéziratra, a kései, rossz másolatokra, a mű bonyolult szerkezetére utalni –, de még nagyobb kihívás e hatalmas opuszon fogást találni, minden járatát megvilágítani, az adattengerben a megfelelő útjelző táblákat kitenni. Mindazonáltal, már most, e rendszerezés kezdeti szakaszában látszik, hogy Bél műve nem „csak” információkkal teli aranybánya a 18. századi Magyarországot kutató történészeknek, régészeknek, hanem – kiforrott eszmevilágával, történetírói módszereivel, illetve látásmódjával – tudománytörténetünknek is mérföldköve.

11.50 FARBAKYNÉ DEKLAVA LILLA (MTA BTK Művészettörténeti Intézet)

A budavári Nagyboldogasszony-templom újonnan előkerült makettje

A budavári Nagyboldogasszony-templom (Mátyás-templom) legutóbbi helyreállítását megelőző művészettörténeti kutatás napfényre hozott egy eddig ismeretlen, töredékes makettet, amelyet a 19. századi nagy helyreállítás tervezője, Schulek Frigyes készített a templomhoz. A makett ebben a formában nem valósult meg, de építészettörténeti tanulságai számottevők.

12.10 PÁVAI ISTVÁN (MTA BTK Zenetudományi Intézet)

Módszerek az erdélyi népi tánczene táji tagolódásának meghatározására

A néprajz-, a népzene- és a néptánc kutatás gyakran egy-egy tudományágon belül is eltérő, néha ellentmondó eredményeket mutat fel a Kárpát-medence táji tagolódása terén. Ez részben természetes, hiszen a kultúra egyes elemeit kiemelve más-más eredményre jutunk. A néptáncok és a népi tánczene viszont olyan területe a népi kultúrának, amely fontos szerepet játszik a helyi közösségek táji identitástudatának kialakulásában. A falvak közötti exogám hálózatok egyszersmind nagyszámú közös táncalkalmakat is feltételeznek, amelyeken belül egységes táncrendek, közös dallamrepertoár alakul ki. Az előadás bemutatja azokat a kutatási módszereket, amelyek segítségével jó eséllyel meghatározhatjuk a népelemben valóban összefüggő kistájakat.

12.30 BALOGH BALÁZS (MTA BTK Néprajztudományi Intézet)

„Mikor a májner megyen a munkába”. Az amerikai magyar bányász közösségek 20. század eleji életmódjának bemutatása

Az előadás az egykori nyugat-pennsylvaniai magyar bányász közösségek körében végzett társadalom-néprajzi terepmunka eredményeit mutatja be. Az amerikai magyar archívumok levéltári anyagait, az adatközlők családi dokumentumait is felhasználva számol be arról a konkrét magyar bányász háznak a megtalálásáról, felméréséről és a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumba való átszállításáról, amely a 20. század eleji magyar bányász közösségek életmódját valóban hitelesen jelenítheti meg.

12.50 Zárszó: PALÁDI-KOVÁCS ATTILA, az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya elnöke